

Schaktningsövervakning mellan boplats och bytomt i Norra Mos

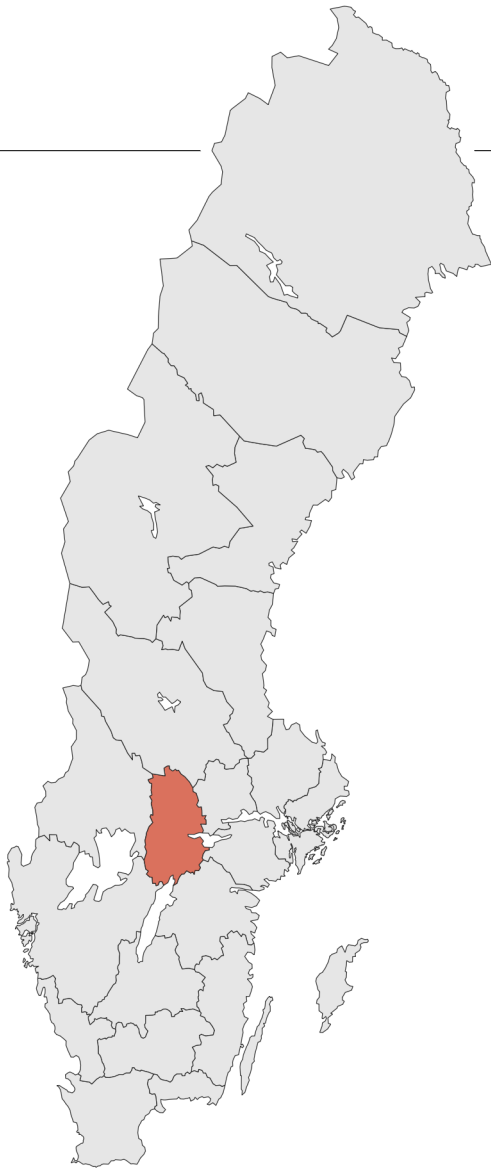
L2022:10076, L1981:7386
Kumla 13:89
Kumla socken och kommun
Örebro län
Närke
Tobias Vinoy

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro
Telefon 019-609 04 10
www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

Översiktskarta över Sverige med
Örebro län markerat i rött.

© 2024 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2024:31
Lst dnr 431-6810-2023

Författare	Tobias Vinoy
Kvalitetsgranskning	Nina Balknäs
Grafisk form	Nina Balknäs
Omslagsfoto	Schaktningen påbörjas i vintergryningen. Foto från norr.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2024:31

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Schaktningsövervakning mellan boplats och bytomt i Norra Mos

L2022:10076, L1981:7386
Kumla 13:89
Kumla socken och kommun
Örebro län
Närke

Tobias Vinoy

Lst dnr 431-6810-2023

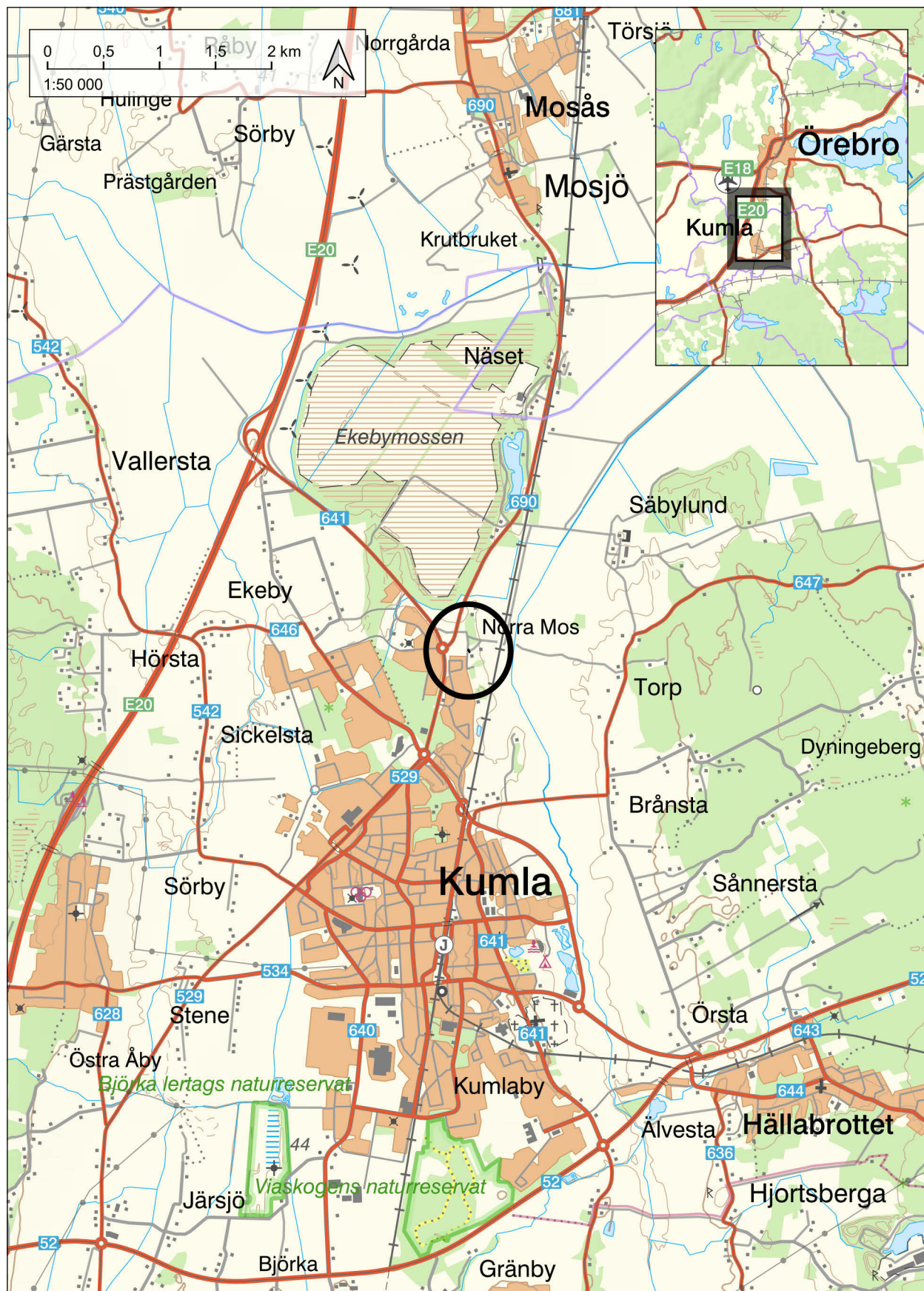

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattande inledning.....	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	5
Syfte och målgrupper	7
Metod och genomförande.....	7
Resultat och tolkning.....	9
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	13
Tekniska och administrativa uppgifter	14
Referenser	15
Förteckning över figurer	15
Bilagor	16
<i>Bilaga 1. Schakttabell .....</i>	<i>16</i>
<i>Bilaga 2. Anläggningstabell .....</i>	<i>16</i>

Figur 1. Översiktskarta med undersökningsområdet markerat med svart cirkel. Skala 1:50 000 med infällning i skala 1: 1 000 000.

SAMMANFATTANDE INLEDNING

I samband med markarbeten vid Norra Mos, Kumla kommun har Arkeologgruppen utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Undersökningen genomfördes efter beslut av Länsstyrelsen i Örebro län som fattades den 6 november 2023 (dnr 6810-2023) och kostnadsansvar bars av E.ON Energidistribution AB. Undersökningen utfördes den 31 januari 2024.

Ett knappt 20 meter långt schakt grävdes. I schaktets sydöstra del fanns recenta fynd genom hela fyllningen. Mindre delar av ett kulturpåverkat siltlager påträffades i schaktets sydvästra del. Rester av detta lager fanns ställvis längs hela den nordsydligt dragna delen av schaktet.

BAKGRUND och KULTURMILJÖ

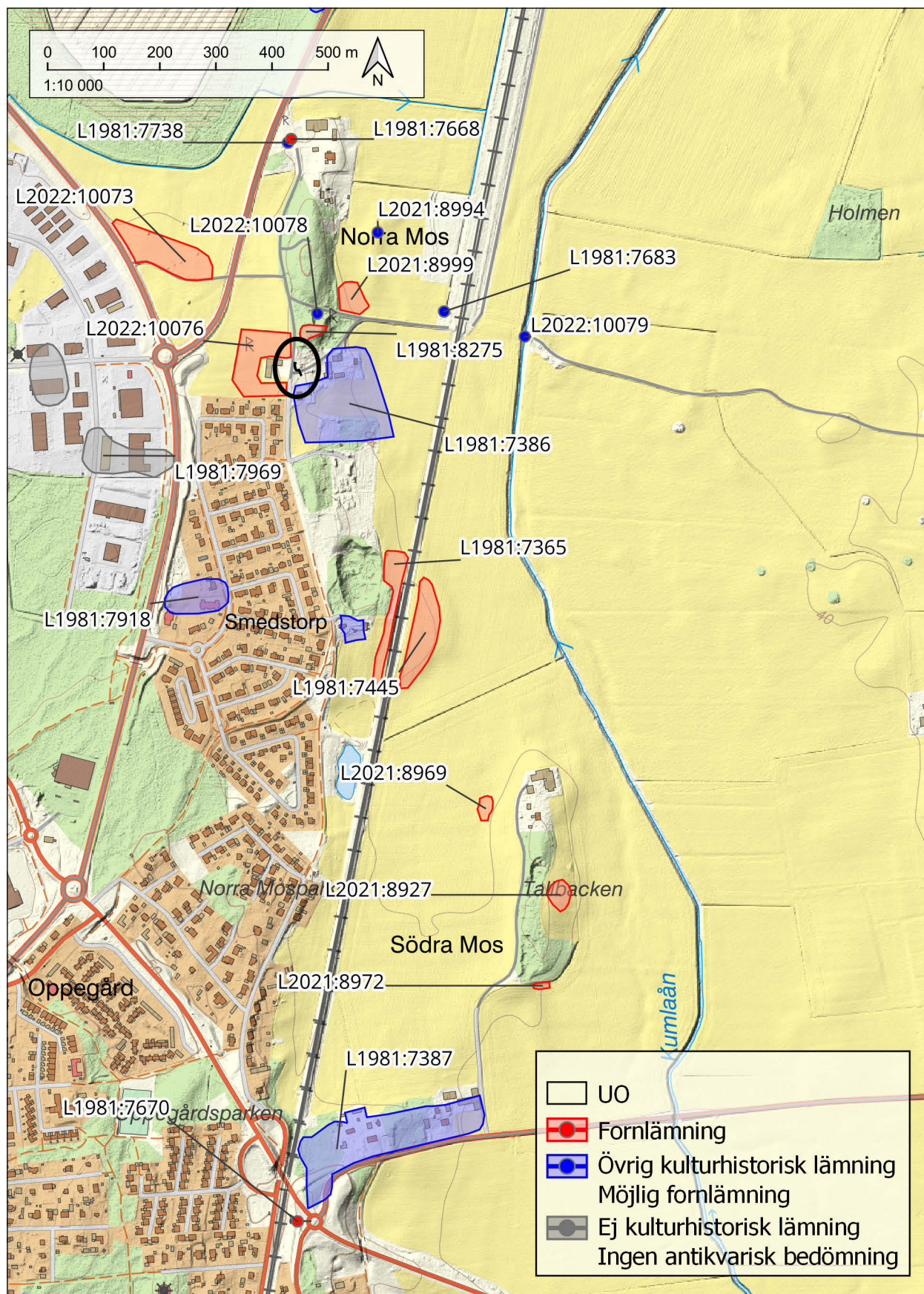
Bynamnet Mos nämns första gången i skrift den 19 oktober år 1415. Nämndemännen Birghir (Birger) och Pæther (Pär) från Mos omnämns då i ett fastebrev rörande jordabyte (SDHK nr 18631). Byarna Norra och Södra Mos skrivs i medeltidsbrev och äldre kartor även som Norra respektive Södra Moses, vilket förefaller varit den vanligare formen av namnet fram till sekelskiftet till 1900-talet.

I området kring Norra Mos finns arkeologiska lämningar som sträcker sig från stenåldern in i historisk tid. Lämningarna består av boplatsområden, färdvägar, by och gårdstomter, stensättningar och gravfält.

Direkt väster om undersökningsytan finns boplatsområde L2022:10076. Lämningen hittades vid en opublicerad utredning som utfördes år 2009. Lämningen bestod av ett antal nedgrävningar. Omkring 200 meter nordväst om ovan nämnda boplatz identifierades även boplatz L2022:10073, vid vilken, utöver ett antal nedgrävningar, även fynd av bearbetad sten påträffades (Andersson, 2023). Vidare finns boplatz L2021:8999 ett hundratal meter nordöst om undersökningsytan där såväl bearbetad kvarts som flinta hittats (KMR). På höjden precis norr om undersökningsytan finns gravfält L1981:8275 bestående av ett tiotal synliga stensättningar och en hög. Gravfältet är svårt skadat av täktverksamhet varför antalet fornlämningar är svårt att avgöra (KMR).

År 2010 (slut)undersöktes boplatserna L1981:7969 och L1981:8039. Platserna ligger 300 till 400 meter sydväst respektive väster om gården Norra Mos. Resultat från undersökningen visar på sporadisk mänsklig närvaro från senneolitisk tid och sen bronsålder. Majoriteten av den mänskliga aktivitet som kunde påvisas härrör dock från järnåldern. I likhet med många järnåldersbebyggelser i Mellansverige avtar dock aktiviteten i slutet av folkvandringstiden (Dardel 2013).

Figur 2. Närområdet kring Norra Mos och undersökningsområdet med lämningar i Kulturmiljöregistret. Skala 1:10 000. Ytan för undersökningen markerad med svart cirkel där den historiska bytomten för Norra Mos finns direkt sydöst om aktuell yta. By-/gårdstomten Södra Mos finns längst ned i bilden med lämningsnummer L1981:7387.

SYFTE och MÅLGRUPPER

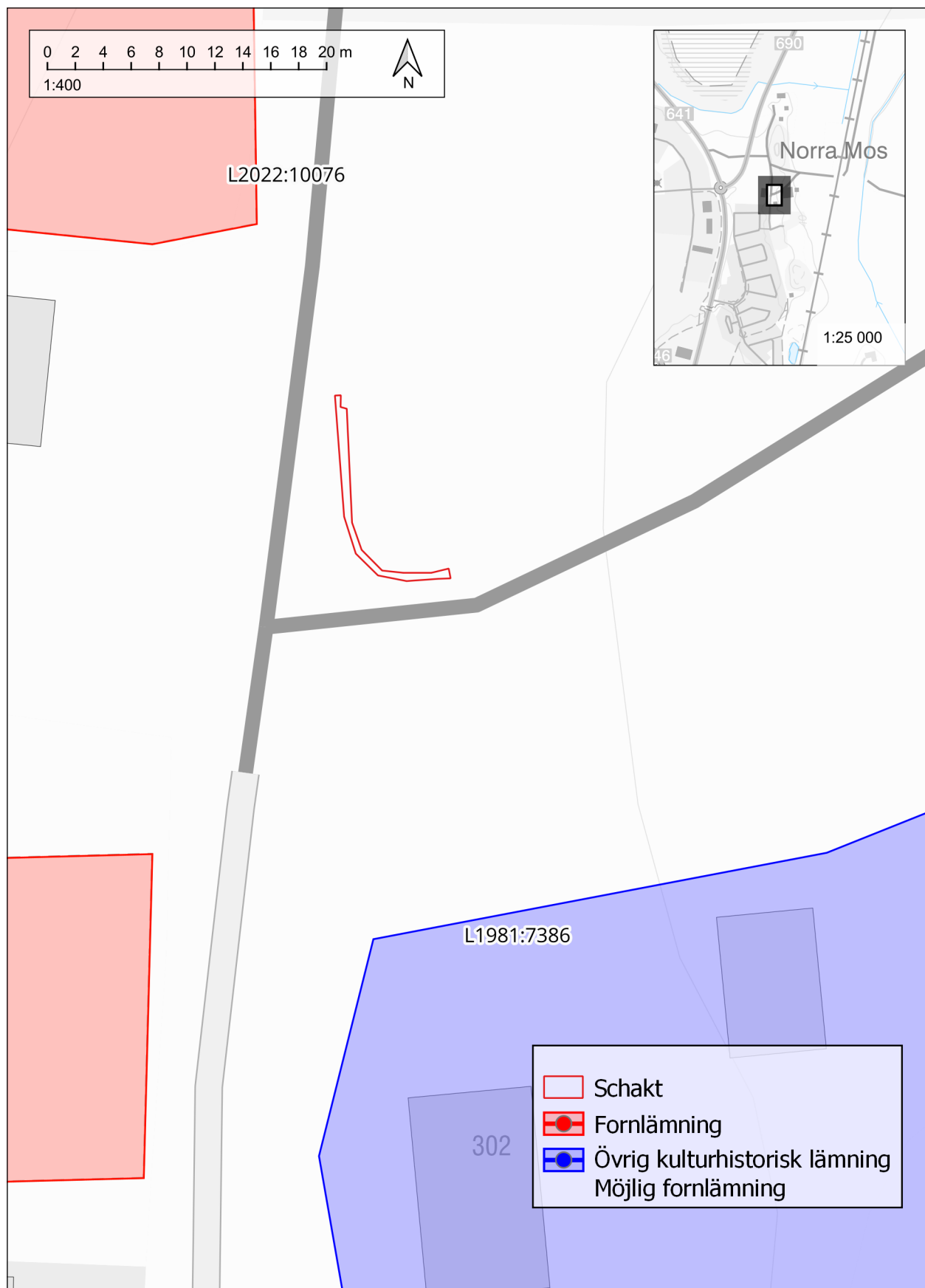

Syftet med den arkeologiska schaktningsövervakningen var att på ett vetenskapligt vis dokumentera de delar av fornlämningarna som kom att påverkas av schaktningen. Målgrupper för undersökningen var i främsta hand Länsstyrelsen, E.ON Eldistribution AB och ONE Nordic AB.

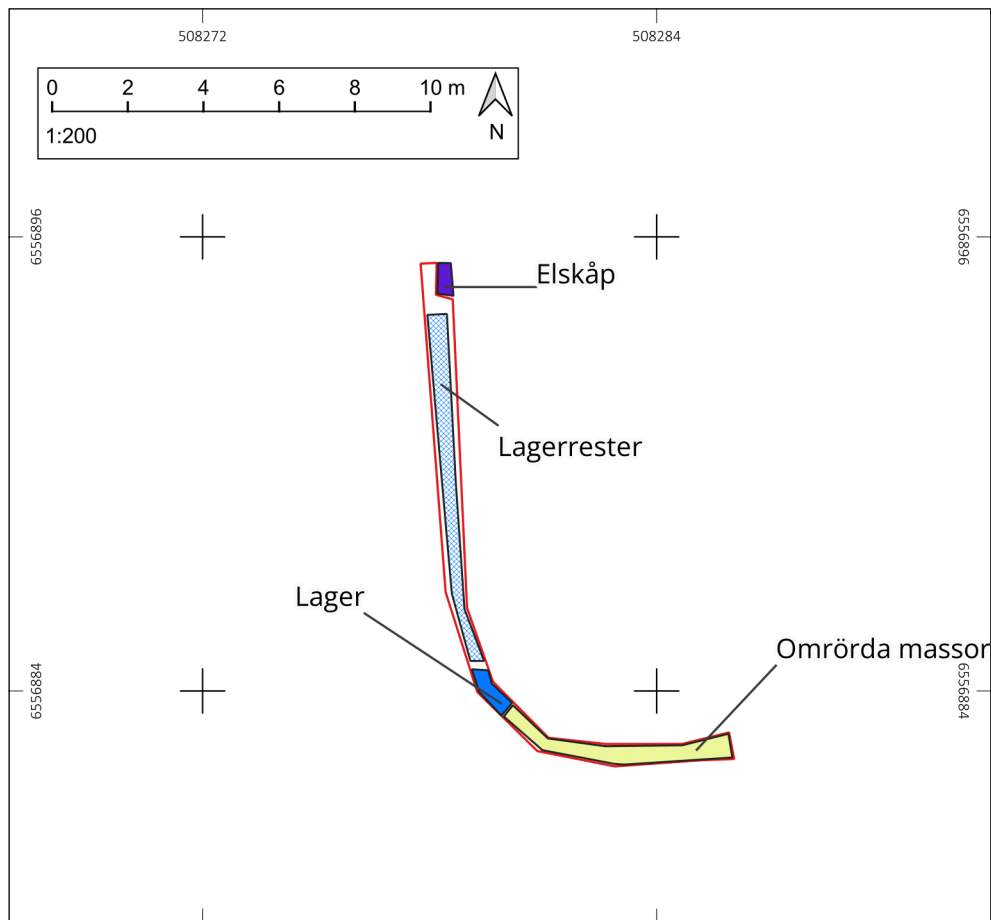
METOD och GENOMFÖRANDE

Schaktningen påbörjades i sydöstra delen av undersökningsområdet längs med den öst-västligt gående vägen. Skopbredden var 0,3 meter och schaktets bredd var knappa 0,5 meter. Det förlades så nära vägen som möjligt. Grävningen skedde skiktvis ned till önskat djup och övervakades längs hela sträckan. Djupet på schaktet var mellan 0,6 meter och 0,7 meter. Kontroller gjordes löpande av de massor som avlägsnades. Efter avslutat arbete återställdes schaktet. Arbetet dokumenterades löpande och inmätning av schaktet gjordes manuellt mot utskrivet kartmaterial, vilket sedan digitaliserades i QGIS 3.28.4. Då markarbetet var avslutat återställdes schaktet.

Figur 3. Schaktplan med delar av boplatslämning L2022:10076 och Norra Mos bytomt L1981:7386. Skala 1:400 med infällning i skala 1:25 000.

Figur 4. Plan över schakt och lager A1. Skala 1:200.

RESULTAT och TOLKNING

I schaktets södra del som löpte öst-västligt fanns under torven fyllnads-massor bestående av omrörd matjord med vissa inslag av sand och natursten. Massorna innehöll en mängd recenta föremål, vilka påträffades genom hela fyllningen. Föremålen bestod bland annat av 1900-talsporlin, planglas, delar av glasflaskor, en tvål kopp och tegelkross.

Där schaktet svängde av mot norr fanns på 0,4 till 0,5 meters djup ett brungrått lager (A1) bestående av siltig lera med små inslag av grus och enstaka natursten, vilka inte var större än 0,1 meter. Lagret var som tjockast cirka 0,25 meter. Lagret fanns ställvis längs hela sträckan norrut i botten av schaktet. I delar hade lagret till viss del grävts genom, sannolikt i samband med att vägbanken förstärkts med ovan på varandra liggandes bärlager (se figur 6).

Dagens vägsträckning i nord-sydlig riktning följer delvis förbi Norra Mos utmed samma sträckning som den gamla vägen som går att finna i äldre kartor (se figur 7).

Då lager A1 saknade recenta inslag och innehöll små kolfnyk bör det representera spår av en äldre horisont av mänskliga aktiviteter. Lagret framstod inte som ett typiskt kultur- eller odlingslager och tolkades i delar vara omrört i viss mån. I de delar lagret var närvarande föreföll det aningen bättre bevarat i schaktets östra sida. Om lagret ska förstås i samband med boplatslämning L2022:10076 kan det således inte uteslutas att rester av boplatsen även finns öster om vägen. Det är dock sannolikt att lagret i dessa delar är bortschaktade och/eller påverkade av moderna aktiviteter (jämför figur 8a och 8b). Lagerresterna skulle även kunna representera aktiviteter som ska förstås relation till Norra Mos bytomt.

Figur 5. Tvålkopp som påträffades i de omrörda massorna i schaktets sydöstra del.

Figur 6. Olika bärlager i schaktets västra sida under den nordsydligt gående vägen med lager A1 nere till höger i bild. Foto från sydöst.

Figur 7. Utsnitt ur karta från år 1784 (LMS S42-29:1).

Figur 8a och 8b. Till vänster schaktets utbredning mot flygfoto från 1959. Flygfotot till höger visar samma yta då den flygfotograferades år 1972.

UTVÄRDERING AV RESULTATEN

i förhållande till undersökningsplanen

Syftet med undersökningen var att med ett vetenskapligt arbetssätt undersöka dokumentera och tolka de arkeologiska lämningar som framkom vid schaktningen. Det arkeologiska resultatet var skalt och lät sig inte tolkas i någon större utsträckning.

Samarbetet med grävpersonalen fungerade väl och inga avsteg från undersökningsplanen gjordes.

TEKNISKA och ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Län	Örebro
Kommun	Kumla
Landskap	Närke
Socken	Kumla
Fastighet	Kumla 13:89
Lämningsnummer	L2022:10076, L1981:7386
Lämningsstyp	Boplatsområde, by-/gårdstomt
Datering	–
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2023-11-06
Länsstyrelsens diarienummer	431-6810-2023
Ärendenummer i Fornreg	202301453
Arkeologgruppens projektnummer	P23077
Projektledning	Tobias Vinoy
Personal	Tobias Vinoy
Undersökningstid	2024-01-31
Undersökt yta	10 m ²
Inmätningsteknik	Manuell
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Läge och koordinater	Ekonomiska kartan blad: Kumla, 10F1c57 X: 508285 Y: 6556882
Höjdsystem	RH 2000
Arkiv	Arkivmaterial förvaras hos Arkeologgruppen i väntan på beslut.
Digitalt arkiv	Arkivmaterial förvaras hos Arkeologgruppen i väntan på nationell databas.
Fynd	Inga fynd påträffades.

REFERENSER

Andersson, F., 2023. *Arkeologisk utredning mellan Örebro och Hallsberg*. SAU rapport 2023:4.

Dardel, E., 2013. *Arkeologi i Norra Mos industriområde*.
Rapporter från Arkeologikonsult 2013:2423.

Otryckta källor

KULTURMILJÖREGISTRET

<https://app.raa.se/open/fornsok>

RIKSARKIVET

SDHK nr 18631 (<https://sok.riksarkivet.se/sdhk>)

Kartor

Rikets allmänna kartverks arkiv

Ekonomiska kartan 1957: J133-10F1c57, Kumla, 10F1c57

Lantmäteristyrelsens arkiv

Avmätning 1784: S42-29:1

FÖRTECKNING ÖVER FIGURER

Figur 1. Översiktskarta med undersökningsområdet markerat med svart cirkel. Skala 1:50 000 med infällning i skala 1: 1 000 000.

Figur 2. Närområdet kring Norra Mos och undersökningsområdet med lämningar i Kulturmiljöregistret. Skala 1:10 000. Ytan för undersökningen markerad med svart cirkel där den historiska bytomten för Norra Mos finns direkt sydöst om aktuell yta. By-/gårdstomten Södra Mos finns längst ned i bilden med lämningnummer L1981:7387.

Figur 3. Schaktplan med delar av boplatslämning L2022:10076 och Norra Mos bytomt L1981:7386. Skala 1:400 med infällning i skala 1:25 000.

Figur 4. Plan över schakt och lager A1. Skala 1:200.

Figur 5. Tvålkopp som påträffades i de omrörda massorna i schaktets sydöstra del.

Figur 6. Olika bärlager i schaktets västra sida under den nordsydligt gående vägen med lager A1 nere till höger i bild. Foto från sydöst.

Figur 7. Utsnitt ur karta från år 1784 (LMS S42-29:1).

Figur 8a och b. Till vänster schaktets utbredning mot flygfoto från 1959. Flygfotot till höger visar samma yta då den flygfotograferades år 1972.

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

S-nr	Storlek/m	Djup/m	Beskrivning	Anläggning
1	19	0,6	0,1–0,2 m grästorv ovan 0,4 m fyllnadsmassor av matjord och sand. I västra schaktkanten flera tydliga bärlager för vägen.	A1

Bilaga 2. Anläggningstabell

A-nr	Mått/m	Djup/m	Beskrivning	Fynd
A1	0,9x05	0,1–0,2	Grå siltig lera med små inslag av sand. Naturstenar <0,1 meter fanns spritt, till synes helt utan någon relation till varandra. Sporadiska kolfnyk.	–

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2024:31

